

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

Dopady legislativních změn na vyplácení dávek státní sociální podpory

Bakalářská práce

Autor: Hana Klímová

Vedoucí práce: Ing. Ivan Loukota

3. 5. 2012

Abstrakt

Státní sociální podpora vznikla v roce 1995. Stěžejním právním předpisem, kterým se řídí je zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Plné účinnosti tento zákon nabyl dnem 1. 1. 1996. Účelem vzniku SSP byla zejména podpora rodin s nezaopatřenými dětmi a pomoc státu při některých sociálních situacích. Dávky státní sociální podpory tvoří jeden z pilířů sociálního zabezpečení České republiky. Proto, aby byl naplněn jejich účel, pro který byly navrženy a vytvořeny, reagují na různé sociální situace, ve kterých se rodiny mohou ocitnout. Dávky jsou poskytovány podle různých kritérií a na jejich základě je můžeme rozdělit na dávky testované na příjem a netestované nebo na dávky jednorázové a dávky opakující se.

Tato bakalářská práce si klade za cíl zmapovat nejvýznamnější legislativní změny, ke kterým došlo v oblasti dávek státní sociální podpory v letech 2006 – 2010 a vyhodnotit je z hlediska oprávněných osob, jejich vyplacené výše a podle počtu odmítnutých žadatelů. Dalším cílem je popsat problémy spojené s přiznáváním dávek SSP a navrhnout změny k jejich odstranění.

Data pro výzkum byla získána z databáze Úřadu práce v Českých Budějovicích, oddělení státní sociální podpory. Vzhledem k množství získaných informací, byl proveden kvantitativní výzkum a následná sekundární analýza dat. Vzhledem k počtu vyplácených dávek státní sociální podpory a s přihlédnutím k obsáhlosti dané problematiky, analyzuje tato práce pouze 3 druhy testovaných dávek SSP a to: přídavek na dítě, sociální příplatek a příspěvek na bydlení.

Cíl práce byl splněn. Z výsledků provedené analýzy vyplynulo, že hypotézy, které byly v této práci formulovány, se potvrdily pouze částečně a současně odhalily skutečnost, že ne každá legislativní změna, byť se na první pohled jeví jako omezující nebo zpřísnující pravidla, takovou změnou skutečně je. Zároveň s ohledem na dosažené výsledky výzkumu lze konstatovat, že legislativní změny provedené v zákoně o státní sociální podpoře v uplynulých letech přispěly k větší adresnosti vyplácených dávek a reagují na skutečné sociální situace, pro jejichž účel byly dávky SSP původně vytvořeny.

Abstract

The State Social Support (SSP) was founded in 1995. The most important legal regulation governing the State Social Support is the Act number 117/1995 Coll. on state social support. This Act has been fully efficient since 1 January 1996. The aim of SSP was mainly to provide support to families with children and to provide support in some other social situations. Social support allowances are one of the pillars of the social security system of the Czech Republic. They address various social situations, which families may face to. The allowances are provided based on various criteria and generally fall into some of the following categories: income related allowances x income non-related allowances or one-time allowances x repetitive allowances.

The aim of this bachelor's thesis is to map the most important legislation changes related to State Social Support Allowances between 2006 and 2010 and evaluate these changes from various aspects, such as allowance recipients, allowance rates or ratio of rejected applicants. Another aim is to describe problems concerning SSP allowance approval and validation and suggest changes to remedy those problems.

Data for the survey were collected from the database of the State Social Support Department of the Labor Authority in České Budějovice. Due to the large amount of collected information a quantitative research and secondary data analysis were performed. Due to the large number of SSP Allowances and with respect to the large scale of this domain, this thesis only analyses 3 types of SSP Allowances – Child Allowance, Social Surcharge and Housing Allowance.

The aim of the thesis was reached. The results of analysis show that hypotheses stipulated in the thesis were only partially confirmed. Also it was proved that not every legislation change, which at first glance may appear too restrictive or limiting, is really restrictive. The thesis results show that past amendments of the State Social Support Act have significantly contributed to better targeting of allowances and address in a more precise way the real social situations for which the SSP Allowances were originally created.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb., zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 3. května 2012

Podpis studenta

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu Ing. Ivanu Loukotovi za pomoc při zpracování mé bakalářské práce, za věcné a užitečné rady a také za věnovaný čas. Dále děkuji své rodině za trpělivost a pochopení.

Obsah

Úvod.....	8
1. Současný stav.....	9
1.1 Pojem a charakteristika sociálního státu	9
1.2 Systém státní sociální podpory.....	9
1.3 Historický vývoj.....	10
1.3.1 Období středověk až konec 19. Století	10
1.3.2 Počátek 20. století až do roku 1948	10
1.3.3 Období socialismu až rok 1990	11
1.3.4 Období 1990 až 1995 do vzniku státní sociální podpory.....	12
1.4 Prameny platné právní úpravy	13
1.5 Financování systému.....	14
1.6 Organizace státní sociální podpory	15
2. Dávky státní sociální podpory	17
2.1 Důležité pojmy v oblasti SSP.....	17
2.1.1 Okruh oprávněných osob	17
2.1.2 Rozhodný příjem.....	17
2.1.3 Rodina, nezaopatřené dítě.....	18
2.1.4 Nepříznivý zdravotní stav	20
2.1.5 Soustavná příprava dítěte na budoucí povolání	21
2.1.6 Životní minimum	21
2.2 Členění dávek a jejich legislativní změny.....	22
2.2.1 Obecná charakteristika.....	22
2.2.2 Přídavek na dítě	23

2.2.3	Sociální příplatek	28
2.2.4	Příspěvek na bydlení	31
3.	Kvantitativní výzkum – analýza získaných dat	35
3.1	Analýza vybraných dávek státní sociální podpory pro pracoviště SSP v Českých Budějovicích	35
3.1.1	Vyhodnocení přídavku na dítě podle zkoumaných hledisek	36
3.1.2	Vyhodnocení sociálního příplatku podle zkoumaných hledisek	39
3.1.3	Vyhodnocení příspěvku na bydlení podle zkoumaných hledisek.....	43
3.2	Shrnutí výsledků analýzy	47
3.2.1	Přídavek na dítě	47
3.2.2	Sociální příplatek	48
3.2.3	Příspěvek na bydlení	48
3.3	Problémy s přiznáváním dávek SSP a navrhované změny	48
4.	Závěr	50
5.	Seznam použitých zdrojů.....	52
6.	Klíčová slova	56
7.	Seznam zkratk	57

Úvod

Žijeme na počátku 21. století. Vývoj technologií směřuje nebývalým tempem neustále vpřed. Ve vleku tohoto rychlého rozvoje doznává změn i společnost jako společenství lidí a v jejím rámci také rodina. Rodinu nejčastěji vnímáme jako vzájemné soužití partnerů opačného pohlaví, jejichž hlavním posláním je výchova dětí. Navzdory technologickému rozvoji můžeme říci, že rodina i nadále zůstává základním stavebním kamenem společnosti a stojí v popředí zájmu každého vyspělého státu a jeho sociální politiky. Sociální dávky poskytované v souladu se sociální politikou státu umožňují zajistit svým občanům právo na rodinu. Těmito dávkami stát pomáhá těhotným ženám a matkám po narození dítěte a současně zajišťuje rodinám pomoc v období, kdy pečují a vychovávají děti.

Na základě skutečnosti, že stát svojí sociální politikou ovlivňuje nejen společenské, ale hlavně ekonomické postavení rodiny, jsem si vybrala jako téma své bakalářské práce „Dopady legislativních změn na vyplácení dávek státní sociální podpory“. Především bych chtěla shrnout nejvýznamnější legislativní změny v oblasti dávek státní sociální podpory v letech 2006 – 2010, za stejné období vyhodnotit tyto dávky v okrese České Budějovice, popsat problémy spojené s přiznáváním dávek SSP a navrhnout změny, které by vedly k odstranění problémů spojených s přiznáváním dávek státní sociální podpory.

Výzkumná část práce byla provedena sekundární analýzou dat zaměřenou na období let 2006 - 2010. Data byla získána z databáze státní sociální podpory v Českých Budějovicích. Vzhledem k množství novel, kterými za zkoumané období zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře prošel a s přihlédnutím k obsáhlosti daného materiálu jsem se rozhodla zaměřit pozornost na tři dávky SSP a to: přídavek na dítě, sociální příplatek a příspěvek na bydlení

1. Současný stav

1.1 Pojem a charakteristika sociálního státu

Česká republika se společně s dalšími vyspělými demokratickými státy řadí mezi sociální státy. Jako synonymum sociálního státu se často uvádí termín welfarestate. V češtině se můžeme setkat s dalšími ekvivalenty welfarestate, např. stát všeobecného blahobytu, stát veřejných sociálních služeb, stát blahobytu, sociální stát, sociální kapitalismus, asistenční stát, stát sociálního zabezpečení, stát sociálních práv, stát všeobecné prosperity (9). Ve státě tohoto typu jsou všem občanům zajištěna rozsáhlá sociální práva a jeho úloha v sociální politice má mimořádný význam. Lidská práva jsou zde pozitivně vnímána. Pozitivní chápání lidských práv říká, na co všechno mají občané právo, co mohou od společnosti „právem“ vyžadovat a co jsou vlády povinny svým občanům zabezpečit (16). K prioritám politiky sociálního státu patří podpora rodinné politiky a v jejím rámci poskytování pomoci rodinám, které se ocitnou v obtížné sociální situaci.

1.2 Systém státní sociální podpory

Dávky státní sociální podpory představují jednotný systém pomoci, který je určen rodinám s nezaopatřenými dětmi (3). Tvoří jeden z pilířů sociálního zabezpečení našeho státu. Jedná se o ucelený systém peněžitých dávek, které jsou určeny na podporu osob v obtížné sociální situaci, především nízkopříjmových rodin s nezaopatřenými dětmi (14). Státní sociální podpora je realizována v souladu s principem participace a solidarity. Princip participace v podstatě znamená, že stát přispívá rodinám, které se ocitly ve státem uznané sociální situaci a nemohou ji vlastními prostředky vyřešit. Princip solidarity směřuje jednak od rodin s vysokými příjmy k rodinám s příjmy nízkými a jednak od rodin nemajících děti k rodinám s dětmi. Oba tyto principy napomáhají k vytváření komplexního přístupu k řešení sociálních situací. Na základě této komplexnosti byla vytvořena skupina dávek s univerzálním nárokovým příjmem a

skupina dávek, na které vzniká nárok, jestliže celkové příjmy rodiny nepřekročí stanovenou hranici (1).

1.3 Historický vývoj

1.3.1 Období středověk až konec 19. Století

Podíváme-li se hlouběji do historie, zjistíme, že ve středověku byla pomoc potřebným včetně dětí, z největší části věcí církve. Své výsadní postavení církev ztratila koncem 18. století. Do péče o potřebné se začaly zapojovat také obce a města. Pojetí rodiny s jejími funkcemi – výchovnou, ekonomickou, reprodukční, socializační, emoční atd., tak, jak ji vnímáme dnes, bylo zcela odlišné. Děti byly dlouhou dobu vnímány jako „malí dospělí“ a už od útlého věku musely prací přispívat na obživu rodiny nebo byly nuceny starat se o sebe samy, bez pomoci rodičů, či příbuzných. Teprve počátkem 19. století se postavení dítěte v rodině a ve společnosti změnilo. Občanský zákon z roku 1811 jako první zákonná norma zabezpečil právní postavení dítěte v rodině, jeho nárok na výživu a výchovu, ochranu soudem, kterému se ukládala povinnost dozoru a zákroku v případech potřeby zvláštních výchovných opatření (19).

1.3.2 Počátek 20. století až do roku 1948

Počátek 20. století přinesl první příspěvek na děti v cizí péči, který poskytoval Zemský sirotčí fond. Se stále se rozvíjející industrializací, urbanizací a postupnou změnou skladby rodin – v původních rodinách žilo společně vždy několik generací, které si vzájemně poskytovaly pomoc, pokud se ocitly v obtížných sociálních situacích – došlo k tomu, že některé rodiny se rozdělily, část jich zůstávala na venkově, kde žily po celá staletí, a část se stěhovala do měst za prací. Rozdělením se stávaly rodiny zranitelnějšími a také hůře mohly čelit nepříznivým sociálním situacím. S tímto fenoménem vzrostla potřeba zapojení se státu, obcí a vyšších územních celků do procesu poskytování pomoci při řešení sociálních událostí. Se vznikem samostatného

Československého státu se pojily problémy související s obnovou hospodářství po první světové válce, dále problémy spojené se světovou krizí od roku 1930. Důsledky války a později i krize přispěly k rozvoji sociální péče. Bylo zřízeno Ministerstvo sociální péče jako ústřední úřad sociální správy, do jehož kompetencí mimo jiné spadala i péče o mládež a ochrana žen, dětí a mladistvých. Vedle státu zajišťovaly péči o mládež a ochranu matek a dětí také nestátní instituce – dobrovolnické spolky, charity. Po skončení druhé světové války nakrátko převládl charitativní charakter sociální péče. Postupně se ale se zaváděním, rozšiřováním a zdokonalováním nemocenského a důchodového pojištění, rozšiřoval i počet dávek podporujících rodiny s dětmi. Například v roce 1945 byl vyplácen rodinný přídavek pro zaměstnance povinně pojištěné pro případ nemoci. Tento přídavek se vyplácel za každý kalendářní měsíc, v němž byl zaměstnanec povinně pojištěn a na každé nezaopatřené dítě. Náklady spojené s poskytováním rodinných přídavků hradil zaměstnavatel formou zvláštního příspěvku (27). Dále byl mimo jiné poskytován jednorázový příspěvek na výlohy při slehnutí, podpora v šestinedělí, příspěvek na kojení atd. Po roce 1948, kdy se do čela státu postavili komunisté, došlo ke znárodnění majetku, a také k výraznému myšlenkovému posunu. Sociální problémy v nově se formující socialistické společnosti byly chápány jako přežitky kapitalismu, které automaticky zaniknou, až zmizí jejich ekonomická základna, která je plodí, a zvítězí socialismus (19). Zrodila se představa, že v socialistické společnosti nepříznivé sociální situace, jako je chudoba, neexistují.

1.3.3 Období socialismu až rok 1990

Po roce 1948 se uskutečnila reforma rodinného práva. Došlo k formálnímu zrovnoprávnění manželů vedoucím k celkovému zlepšení postavení žen ve společnosti, byla zrušena otcovská moc nad dětmi, byly zrovnoprávněny nemanželské děti s legitimními a došlo k vytvoření institutu majetkového společenství manželů (2). Byly poskytovány jednak dávky věcné, například: výpomoc v rodině, dětská výbava a jednak dávky peněžité, například: peněžité dávky v mateřství, náhrada za výpomoc v rodině. Porodila-li pojištěnka nebo rodinná příslušnice, náleželo jí na každé dítě

porodné (30). V dalších letech se příspěvky různě upravovaly, zvyšovaly, prodlužovala se mateřská dovolená. Výsledkem těchto opatření byla pronatalitní politika, která přinesla pozoruhodné úspěchy v první polovině 70. let, kdy se porodnost prudce zvýšila a byla předmětem pychy našich politiků i zájmu a obdivu zahraničních expertů (6). V první polovině 80. let však byla vystřídána prudkým poklesem porodnosti. Od této chvíle se rodinná politika zaměřila více na životní běh rodiny, kdy lze spatřovat období nouze a období hojnosti. Podle této myšlenky nebyly dávky sociálního zabezpečení určeny k tomu, aby se chudí stali bohatšími, ale lidé si mají zlepšovat postavení jinými způsoby, hlavně výdělkem.

1.3.4 Období 1990 až 1995 do vzniku státní sociální podpory

Sociální dávky v 90. letech se staly důležitým nástrojem k zabezpečení práva na přiměřenou životní úroveň, což znamená, že každý má právo na takovou životní úroveň, která mu zajistí určitý stupeň výživy, ošacení, lékařskou pomoc atd. (18). Rodinné dávky začátkem 90. let před vznikem státní sociální podpory tvořila skupina dávek, které byly vypláceny z nemocenského pojištění. Patřil sem především přídavek na dítě, který vyplácel zaměstnavatel. Jednalo se o dávku poskytovanou plošně. Dále to byl příplatek k přídavku na dítě, který zohledňoval zdravotní stav dítěte, tzn., že náležel rodinám se zdravotně postiženými nebo dlouhodobě nemocnými dětmi. Další dávkou zavedenou v roce 1990 byl státní vyrovnávací příspěvek, který se nejdříve vyplácel všem občanům, postupně však byla kritéria pro jeho poskytování zpřísněna a to tak, že po dvou letech vyplácení byl okruh příjemců zúžen na osoby, které pobíraly rodičovský příspěvek, na důchodce a dále na nezaopatřené děti. V roce 1993 ztratila na dávku nárok i část důchodců a to ti, kteří byli výdělečně činní, a současně jejich příjem dosahoval minimální mzdy. V roce 1990 byla nově vytvořena dávka – rodičovský příspěvek, která nahradila mateřský příspěvek. Rodičovský příspěvek byl vyplácen do 3 let věku dítěte. Dalšími dávkami poskytovanými od počátku 90. let byly: podpora při narození dítěte, příspěvek při narození tří a více dětí současně, zaopatřovací příspěvek, dávky péčovské péče, které zahrnovaly: příspěvek při převzetí dítěte, odměnu pěstouna a

příspěvek při zakoupení motorového vozidla. Dávky pěstounské péče byly později zapracovány do zákona o státní sociální podpoře a následně dle tohoto zákona vypláceny. Také pohřebné, které původně bylo vypláceno z nemocenského nebo důchodového zabezpečení přešlo do systému státní sociální podpory (24).

1.4 Prameny platné právní úpravy

Státní sociální podpora vznikla v roce 1995 a řídí se zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Účinnost tohoto stěžejního zákona byla rozdělena do dvou etap. První část nabyla účinnosti 1. října 1995, podle které se začaly vyplácet dávky nezávislé na výši příjmu, tedy dávky netestované. 1. ledna 1996 pak nabyl zákon účinnosti v plném rozsahu. Během 15 let své existence, konkrétně k 1. dubnu 2010, byl tento zákon již 54 krát novelizován (3). Zatímco některé z novel znamenaly pouze méně důležité změny, jiné přinesly naprosto zásadní úpravy některých paragrafů. Jednotlivé dávky státní sociální podpory mají různá specifika, proto navazují na zákon o státní sociální podpoře některé další zákony, vyhlášky, popřípadě nařízení vlády, které zpřesňují a upravují podmínky pro jejich přiznávání. Jedná se například o zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu, který byl k 1. lednu 2007 zrušen a zároveň nahrazen zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů, který zásadním způsobem změnil konstrukci životního minima, od kterého se odvíjí nárok nebo výše některých dávek. Dalším souvisejícím zákonem je zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, ve znění pozdějších předpisů. Podle některých ustanovení tohoto zákona jsou vymezeny skupiny příjmů, na jejichž základě jsou přiznávány testované dávky SSP. Z dalších souvisejících předpisů lze uvést například zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti a č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, oba ve znění pozdějších předpisů. V oblasti procesněprávní, se v řízení o dávkách SSP postupuje podle zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti 1. ledna 2006 a nahradil původní právní normu č. 71/1967 Sb. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, upravuje jen některá ustanovení,

kteřá jsou odlišná od obecné právní úpravy obsažené ve správním řádu. Do pramenů platné právní úpravy můžeme také zařadit například vyhlášku č. 207/1995 Sb., kterou se stanoví stupně zdravotního postižení a způsob jejich posuzování pro účely dávek SSP. Byla dvakrát novelizována, naposledy v březnu 2008 a vydalo ji Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dále vyhláška č. 322/2005 Sb., o dalším studiu, popřípadě výuce, které se pro účely státní sociální podpory a důchodového pojištění považují za studium na středních nebo vysokých školách. Rovněž tato vyhláška byla již třikrát novelizována.

1.5 Financování systému

Ministerstvo práce a sociálních věcí financuje systém státní sociální podpory ze své kapitoly ve státním rozpočtu, neboť podle zákona náklady na SSP hradí stát **(25)**. Státní rozpočet je stanovován vždy jedenkrát ročně. Návrh rozpočtu předkládá vládě ke schválení ministerstvo financí, které při jeho sestavování spolupracuje se státními fondy, územními samosprávnými celky a s jednotlivými správci kapitol. V závěru jej schvaluje poslanecká sněmovna. Návrh rozpočtu prochází trojím čtením a rozhoduje o něm pouze Poslanecká sněmovna, nikoliv senát. Státní rozpočet je vždy schválen jako zákon. Skládá se z příjmů a výdajů.

Jeho příjmy tvoří:

- daně: jednak přímé, např. daně z příjmu fyzických a právnických osob, silniční daně, darovací a dědické daně, majtkové daně, jednak nepřímé daně, např. spotřební daně a daň z přidané hodnoty
- cla
- sociální pojištění, např. důchodové pojištění, zdravotní pojištění, nemocenské pojištění, příspěvky na státní politiku zaměstnanosti
- příjmy z dříve poskytnutých úvěrů
- přijaté dotace
- příjmy z prodeje státního majetku
- ostatní

Výdaje tvoří:

- transfery domácnostem např. důchody, podpory v nezaměstnanosti, sociální dávky
- subvence podnikům
- běžné a investiční výdaje jednotlivých kapitol – doprava, školství, armáda, policie
- dotace
- úroky ze státního dluhu
- ostatní **(23)**

Státní rozpočet může být schválen jako:

- přebytkový - příjmy do státního rozpočtu převýší výdaje;
- schodkový - výdaje ze státního rozpočtu převýší příjmy;
- vyrovnaný - výdaje se rovnají příjmům.

1.6 Organizace státní sociální podpory

Od 1. 10. 1995 do 31. 12. 2002 vyplácely jednotlivé dávky SSP okresní úřady. Dne 1. 1. 2003 došlo k zániku okresních úřadů a celá agenda státní sociální podpory včetně jejich pracovníků přešla delimitací pod obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Od 1. dubna 2004 rozhodovaly o dávkách SSP úřady práce. Odvolacím orgánem byly krajské úřady. Výjimkou bylo pouze hlavní město Praha, kde do 31. prosince 2008 rozhodovaly o dávkách SSP úřady městských částí. Tato kompetence na ně byla přenesena Statutem hlavního města Prahy. Také v Praze přešla agenda SSP pod úřad práce a to 1. ledna 2009. Odvolacím orgánem Úřadu práce hlavního města Prahy je Magistrát hlavního města Prahy **(3)**.

Dne 1. dubna 2011 došlo k poměrně velké organizační změně. Všechny 77 dosud existujících úřadů práce ztratilo právní subjektivitu a vznikl jediný Úřad práce České republiky, který se stal správním úřadem s celostátní působností. Nadřízeným orgánem je Ministerstvo práce a sociálních věcí. Tuto změnu přinesl zákon č. 73/2011 Sb.,

o Úřadu práce ČR. Bylo vytvořeno generální ředitelství úřadu práce se sídlem v hlavním městě Praze a současně vznikly krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu. Součástí krajských poboček jsou kontaktní pracoviště. Podle § 6 odst. 3 zákona č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce ČR se staly úřady práce zřízené dle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, kontaktními pracovišti krajských poboček a jsou jejich součástí. V souladu s novým zákonem o Úřadu ČR a podle § 2a odst. 4, je státní sociální podpora prováděna krajskými pobočkami Úřadu práce v územních obvodech stanovených jiným právním předpisem a dále krajskými úřady. Odvolacím orgánem byly do konce roku 2011 krajské úřady a pro hlavní město Prahu byl odvolacím orgánem Magistrát hlavního města Prahy. Od roku 2012 je odvolacím orgánem MPSV.

2. Dávky státní sociální podpory

2.1 Důležité pojmy v oblasti SSP

2.1.1 Okruh oprávněných osob

Dávky státní sociální podpory lze přiznat pouze fyzické osobě. Nelze je přiznat osobě právnické. Dále musí být splněna podmínka, že fyzická osoba a s ní spoluposuzované osoby musí být hlášeny k trvalému pobytu v České republice. U cizinců, kteří nesplňují podmínku hlášení k trvalému pobytu, zákon připouští možnosti, za kterých i tito cizinci mohou, přestože nejsou hlášeni k trvalému pobytu, pobírat dávky státní sociální podpory. Od 1. května 2004, kdy se Česká republika stala členem Evropské unie, je nutné také rozlišovat, zda se jedná o občany členských států Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru nebo zda jde o cizince z jiných zemí. Místem trvalého pobytu je místo, které si občan zvolí, může jej v průběhu života měnit. Místo trvalého pobytu může být jenom jedno. Nezletilé děti, které se narodily na území našeho státu a které byly svěřeny do náhradní rodinné péče, ústavní péče nebo se nacházejí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, nemusí podle zákona o státní sociální podpoře splňovat podmínku hlášení k trvalému nebo dlouhodobému pobytu. Zákon také připouští možnost, že v některých odůvodněných případech může být podmínka trvalého pobytu prominuta. Tuto podmínku může prominout krajský úřad příslušný dle pobytu osoby nebo na území hlavního města Prahy tak může učinit Magistrát hlavního města Prahy (3).

2.1.2 Rozhodný příjem

Rozhodný příjem je důležitou veličinou při stanovování výše dávek testovaných na příjem. K těmto dávkám patří přídavek na dítě, sociální příspěvek, příspěvek na bydlení a od 1. ledna 2011 také porodné. Rozhodný příjem se stanoví jako měsíční průměr příjmů rodiny, které připadají na rozhodné období vztahující se ke konkrétní

dávce SSP. Rozhodným obdobím pro dávky sociální příplatek a příspěvek na bydlení je kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu čtvrtletí, za něž se nárok na dávku prokazuje. Rozhodným obdobím pro dávku přídavek na dítě je kalendářní rok předcházející kalendářnímu roku, do něhož spadá počátek období od 1. října do 30. září následujícího kalendářního roku, ve kterém před počátkem uvedeného období je třeba prokázat rozhodný příjem **(26)**. Rozhodným obdobím pro dávku porodné je předcházející čtvrtletí, které předchází čtvrtletí, ve kterém se dítě narodilo. Okruh započítatelných příjmů je v zákoně taxativně vyjmenován. Jiné příjmy nelze do příjmů pro stanovení nároku na dávky započítat. Některé příjmy jsou v zákoně jmenovitě uvedeny a některé jsou uváděny s odvoláním na zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Z příjmů, které jsou rozhodující pro přiznání testovaných dávek, můžeme jmenovat například: příjmy z podnikání nebo z jiné samostatné výdělečné činnosti, příjmy ze závislé činnosti, podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci, mzdové nároky podle zákona o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele, nemocenské dávky, dávky důchodového pojištění, některé příjmy ze zahraničí, ale také například rodičovský příspěvek. Při stanovení nároku na sociální příplatek a příspěvek na bydlení se do rozhodného příjmu započítává mimo jiné i přídavek na dítě. Veškeré příjmy, které se do rozhodného příjmu započítávají, jsou tzv. čisté příjmy. To jsou příjmy po odpočtu pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na zdravotní pojištění a po odpočtu daně z příjmu **(1)**.

2.1.3 Rodina, nezaopatřené dítě

Vzhledem k tomu, že dávky státní sociální podpory jsou určeny hlavně rodinám s dětmi, hraje pojem rodina při stanovení nároku a výše jednotlivých dávek velmi důležitou úlohu. Definice rodiny se liší podle zdrojů i autorů. Může být chápána jako skupina osob spojených příbuzenskými vztahy, kde dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí **(10)** nebo jako skupina lidí, kterou spojuje pokrevní příbuzenství nebo právní svazky **(20)**. Podle zákona o státní sociální podpoře se za rodinu považuje

oprávněná osoba a osoby, které jsou s ní společně posuzované. Pokud takové osoby nejsou, pak se za rodinu považuje sama tato osoba.

Za společně posuzované osoby jsou tedy považovány:

- nezaopatřené děti
- nezaopatřené děti a rodiče těchto dětí; rodiči dětí jsou i osoby, kterým byly nezaopatřené děti svěřeny do péče nahrazující péči rodičů, dále manžel, partner rodiče, vdovec, vdova po rodiči nebo uvedené osobě a druh, družka rodiče nebo uvedené osoby
- druh a družka, partneři a manželé
- nezaopatřené děti, jejich rodiče, pokud jsou nezaopatřenými dětmi, žijí osaměle a rodiče těchto rodičů

pokud s oprávněnou osobou trvale žijí a uhrazují náklady na své potřeby společně **(26)**.

Pokud je dítě umístěno v ústavu a je v jeho plném přímém zaopatření, pak se za rodinu považuje samo toto dítě.

Jistou výjimku při definování rodiny připouští zákon o státní sociální podpoře u příspěvku na bydlení. U této dávky se za rodinu považují všichni, kteří jsou v bytě, na který si oprávněná osoba podává žádost, přihlášení k trvalému pobytu.

Zákon také připouští možnost, že orgány provádějící státní sociální podporu mohou v případech, kdy oprávněná osoba prokáže, že s ní spoluposuzovaná osoba nejméně tři měsíce nežije, u příspěvku na bydlení nejméně tři měsíce neuvžívá předmětný byt, že může být tato osoba ze společně posuzovaných osob vyloučena a dále k ní při stanovení nároku na dávky nebude přihlíženo **(1)**.

Nezaopatřeným dítětem je dítě, které plní povinnou školní docházku, až do jejího ukončení a dále dítě, které se připravuje na budoucí povolání. Nejvýše do 26 let. Nezaopatřeným dítětem je také dítě, které je evidováno na úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání. Nejvýše však do 18 let. Dále je nezaopatřeným dítětem dítě, které nemůže vykonávat výdělečnou činnost pro dlouhodobý nepříznivý zdravotní stav a také dítě, které se nemůže připravovat na budoucí povolání z důvodu úrazu nebo nemoci **(26)**.

Dítě, které pobírá plný invalidní důchod z důvodu invalidity třetího stupně, není podle zákona o státní sociální podpoře nezaopatřené. Pokud však dítě pobírá jiný důchod,

například sirotčí, pak je považováno za nezaopatřené, pokud splňuje další zákonem stanovené podmínky **(1)**.

2.1.4 Nepříznivý zdravotní stav

Nepříznivý zdravotní stav byl do zákona o státní sociální podpoře zpracován z důvodu pomoci rodinám krýt vyšší výdaje spojené s péčí o nemocné či postižené společně posuzované osoby. Nepříznivý zdravotní stav je zohledněn v dávkách sociální příplatek, rodičovský příspěvek a u dávek pěstounské péče - příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Aby zdravotní stav byl považován za dlouhodobě nepříznivý, musí trvat nejméně 1 rok.

Zákon rozlišuje celkem tři stupně nepříznivého dlouhodobého zdravotního stavu:

- dítě dlouhodobě nemocné
- dítě dlouhodobě zdravotně postižené
- dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené **(26)**

Postup posuzování zdravotního stavu upravuje zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů a také vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

Vedle nepříznivého zdravotního stavu nezaopatřeného dítěte se do dávky sociální příplatek promítá také dlouhodobý nepříznivý zdravotní stav jednoho nebo obou rodičů a to pouze pokud má nebo mají třetí stupeň postižení, jsou tedy dlouhodobě těžce zdravotně postižení.

2.1.5 *Soustavná příprava dítěte na budoucí povolání*

Zákon o státní sociální podpoře vychází při určování soustavné přípravy dítěte na budoucí povolání ze zákonů č. 561/2004 Sb., školský zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, oba ve znění pozdějších předpisů.

Za soustavnou přípravu dítěte na budoucí povolání zákon považuje studium na středních a vysokých školách v ČR a také v cizině, pokud jsou tyto školy na základě rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy postaveny na stejnou úroveň jako školy české. Do soustavné přípravy zákon zahrnuje také přípravu pro zaměstnání a jinou výdělečnou činnost osob se zdravotním postižením. U vysokoškolského studia se musí student vzdělávat v akreditovaném studijním programu, je lhostejno, studuje-li obor bakalářský, magisterský nebo doktorský. Zákon také připouští jakoukoli formu studia, tj. prezenční, distanční nebo kombinovanou. Jsou však také jistá omezení, která vylučují považovat za určitých podmínek školní docházku za studium. U středních škol se například za studium pro nárok a výplatu dávek SSP nepovažuje studium dálkové, kombinované, večerní nebo distanční, pokud student současně při studiu pracuje nebo pobírá podporu v nezaměstnanosti nebo při rekvalifikaci. Za studium nelze považovat programy celoživotního vzdělávání, nebo pokud studium trvá po dobu služebního poměru (3).

2.1.6 *Životní minimum*

Životní minimum představuje minimální hranici peněžních příjmů fyzické osoby k zajištění její výživy a ostatních základních potřeb. Je definované v zákoně č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu (14). Stanovení životního minima rodiny je důležité jednak při určování nároku některých dávek SSP, hlavně testovaných a jednak přímo při výpočtu výše dávky, například sociálního příplatku.

Životní minimum rodiny, u příspěvku na bydlení všech osob, které jsou trvale hlášeny v předmětném bytě, na který se o dávku žádá, se stanoví jako součet jednotlivých částek životního minima, které připadají na jednotlivé osoby. Životní minimum jednotlivce je

stanoveno zvláštní částkou, a pokud se týká stanovení životního minima více osob, pak zákon přímo určuje pořadí, v jakém se budou částky započítávat. Nejdříve se započte částka životního minima osobě, která je první v pořadí, je lhotejnou, jestli je nebo není nezaopatřená. Další postup je následující: započítávají se postupně částky životního minima druhé a dalších osob v pořadí. Jsou-li dalšími osobami v pořadí nezaopatřené děti, tyto se řadí vždy podle věku a to od nejstaršího až po nejmladší (1).

Životní minimum není v žádném případě dávka. Je to pouze fiktivní částka, která představuje minimální příjem osoby, nutný k uspokojení jeho základních potřeb.

2.2 Členění dávek a jejich legislativní změny

2.2.1 Obecná charakteristika

System státní sociální podpory funguje od října 1995. Byl vytvořen nejenom za účelem sjednocení dávek, které byly do té doby poskytovány z různých sociálních systémů a jejich právní úprava byla nepřehledná, ale i za účelem podpory rodin, zejména mladých, pečujících o nezaopatřené děti (17). Je také odrazem sociální politiky našeho státu a jeho ochoty podílet se na částečném krytí nákladů spojených právě s péčí a výchovou nezaopatřených dětí. U dávek příspěvek na bydlení a pohřebné stát pomáhá řešit nepříznivé sociální situace kromě rodin s nezaopatřenými dětmi také ostatním občanům (3). Za celou dobu své existence se systém řídí stále zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, i když tento byl již více, jak 54 krát novelizován s většími či menšími změnami – některé nové dávky byly zavedeny, například příspěvek na školní pomůcky, některé dávky byly zrušeny, například příspěvek na dopravu nebo na školní pomůcky, některé doznaly podstatných změn ve své konstrukci, například příspěvek na bydlení a některé byly dokonce přepracovány z dávek netestovaných na dávky testované, například porodné. Při stanovování nároku a u některých dávek SSP i jejich výše se vychází ze životního minima a příjmů rodiny a nezkoumá se její majetek tak, jako je tomu například u některých sociálních dávek vyplácených mimo státní sociální podporu. V závislosti na tom, zda se pro danou dávku

zkoumá příjem rodiny nebo ne, se dávky SSP dělí na dávky testované na příjem a dávky netestované na příjem. Z jiného úhlu pohledu je můžeme rozdělit také na dávky opakující se a dávky jednorázové.

Dávky vyplácené v závislosti na příjmu v rodině:

- přídavek na dítě
- sociální příplatek (zrušen k 31. 12. 2011)
- příspěvek na bydlení
- porodné (tato dávka je testovanou dávkou od 1. 1. 2011 **(22)**)

Dávky netestované:

- rodičovský příspěvek
- dávky pěstounské péče
- porodné (netestovaná dávka do 31. 12. 2010)
- pohřebné **(22)**

2.2.2 Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je základní, dlouhodobou dávkou, která je poskytována rodinám s dětmi a pomáhá jim krýt náklady spojené s výchovou a výživou nezaopatřených dětí. Nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, které žije v rodině, jejíž rozhodný příjem je nižší, než určitý násobek životního minima rodiny **(11)**. Záměrně jsem uvedla obrat „určitý násobek životního minima rodiny“, neboť v následujícím rozboru této dávky bych chtěla poukázat na nejvýznamnější legislativní změny, ke kterým došlo v období let 2006 – 2010 a dotkly se výraznějším způsobem této stěžejní dávky státní sociální podpory.

Rok 2006 – od 1. 1. 2006 se Nařízením vlády č. 505/2005 zvýšily částky životního minima, čímž došlo zároveň ke zvýšení přídavků na děti.

Přídavky na děti byly poskytovány ve třech výších a to:

- zvýšená výměra, pokud rozhodný příjem rodiny byl nižší, než životní minimum rodiny násobené koeficientem 1,1

- základní výměra, pokud rozhodný příjem rodiny se pohyboval v rozmezí od 1,1 do 1,8 násobku životního minima rodiny
- snížená výměra, pokud rozhodný příjem rodiny se pohyboval v rozmezí od 1,8 do 3,0 násobku životního minima rodiny **(26)**

Sama výše přídatku na dítě vycházela ze životního minima dítěte násobeného příslušným koeficientem:

- 0,32 u přídatku na dítě ve zvýšené výměře
- 0,28 u přídatku na dítě v základní výměře
- 0,14 u přídatku na dítě ve snížené výměře **(26)**

Tabulka 1: Srovnání životních minim k 31. 12. 2005 a k 1. 1. 2006

typ		Životní minimum do 31. 12. 2005	Životní minimum od 1. 1. 2006
Částky na výživu a ostatní osobní potřeby	do 6 let	1 720,-	1 750,-
	od 6 do 10 let	1 920,-	1 950,-
	od 10 do 15 let	2 270,-	2 310,-
	od 15 do 26 let	2 490,-	2 530,-
	ostatní osoby	2 360,-	2 400,-
Náklady na domácnost	1 osoba	1 940,-	2 020,-
	2 osoby	2 530,-	2 630,-
	3 – 4 osoby	3 140,-	3 260,-
	5 a více osob	3 520,-	3 660,-

Zdroj: MPSV

Tabulka 2: Výše přídatků na děti do 31. 12. 2005

Věk nezaopatřeného dítěte	Příjem rodiny násobený životním minimem		
	do 1,1 živ. min. zvýšená výměra	1,1 -1,8 živ. min. základní výměra	1,8 – 3,0 živ. min. snížená výměra
do 6 let	551,-	482,-	241,-
od 6 do 10 let	615,-	538,-	269,-
od 10 do 15 let	727,-	636,-	318,-
od 15 do 26 let	797,-	698,-	349,-

*Zdroj: MPSV***Tabulka 3: Výše přídatků na děti od 1. 1. 2006**

Věk nezaopatřeného dítěte	Příjem rodiny násobený životním minimem		
	do 1,1 živ. min. zvýšená výměra	1,1 – 1,8 živ. min. základní výměra	1,8 – 3,0 živ. min. snížená výměra
do 6 let	560,-	490,-	245,-
od 6 do 10 let	624,-	546,-	273,-
od 10 do 15 let	740,-	647,-	324,-
od 15 do 26 let	810,-	709,-	355,-

Zdroj: MPSV

Rok 2007 – v tomto roce došlo k velmi významné legislativní změně, která se výrazně dotkla téměř všech dávek státní sociální podpory. Do konce roku 2006 platil zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu. Podle tohoto zákona bylo definováno životní minimum jako společensky uznaná minimální hranice příjmů občana, pod níž nastává stav jeho hmotné nouze (**28**). 1. ledna 2007 byl původní zákon o životním minimu zrušen a nahrazen novým zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu s účinností od 1. 1. 2007. Tato nová právní úprava přinesla úplně jinou konstrukci životního minima.

Podle původní právní úpravy se životní minimum skládalo ze dvou částek:

- 1) částky potřebné k zajištění výživy a ostatních osobních potřeb

2) částky potřebné k zajištění nezbytných nákladů na domácnost

Nový zákon rozeznává, na rozdíl od původního, dva základní pojmy, jak už napovídá jeho samotný název. Je to jednak životní minimum, které je definováno jako minimální hranice peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. A jednak je to pojem existenční minimum, které je definováno jako minimální hranice příjmů osob, která se považuje za nutnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití (**13**). Odpadla tedy částka potřebná k zajištění nezbytných nákladů na domácnost. Zákon o státní sociální podpoře dále pracuje již jen s pojmem životní minimum. Při počítání životního minima rodiny se již nezohledňuje částka potřebná k zajištění nutných nákladů na domácnost. Životní minimum je tvořeno pouze jednou částkou, která je odstupňovaná podle věku a pořadí společně posuzované osoby.

Přídavky na děti byly opět poskytovány ve třech výších, ale aby vláda kompenzovala nižší částky životního minima, zvýšila koeficienty jak pro nárok na dávku, tak i koeficienty pro výpočet výše dávky.

Koeficienty pro výpočet přídavku na dítě od 1. 1. 2007:

- 0,36 u přídavku na dítě ve zvýšené výměře
- 0,31 u přídavku na dítě v základní výměře
- 0,16 u přídavku na dítě ve snížené výměře (**3**)

Tabulka 4: minimum od 1. 1. 2007

Pořadí osoby	Částka životního minima
První dospělá osoba v rodině	2 880,-
Osoba od 15 let, která není nezaopatřená	2 600,-
Nezaopatřené dítě od 15 do 26 let	2 250,-
Nezaopatřené dítě od 6 do 15 let	1 960,-
Nezaopatřené dítě do 6 let	1 600,-
Jednotlivec, bez další posuzované osoby	3 126,-

Zdroj: MPSV

Tabulka 5: Výše přídatků na děti od 1. 1. 2007

Věk nezaopatřeného dítěte	Příjem rodiny násobený životním minimem		
	do 1,5 živ. min. zvýšená výměra	1,5 – 2,4 živ. min. základní výměra	2,4 – 4,0 živ. min. snížená výměra
do 6 let	576,-	496,-	256,-
od 6 do 15 let	706,-	608,-	314,-
od 15 do 26 let	810,-	698,-	360,-

Zdroj: MPSV

Rok 2008 - novela zákona č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře provedená zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, přinesla od ledna 2008 zásadní změnu v dávkách přídatků na dítě. Do té doby byly přídatky na děti vypláceny ve třech odstupňovaných výměrách: zvýšené, základní a snížené a jejich výše se odvíjela od životního minima dítěte násobeného příslušným koeficientem. Od 1. 1. 2008 byla tato dosavadní praxe tří výměr zrušena a přídatky na děti byly stanoveny pevnými částkami a odstupňovány pouze podle věku. Rozhodující pro přiznání dávky byl vznik nároku na dávku, který rodina měla, jestliže její rozhodný příjem nepřekročil násobek jejího životního minima a koeficientu 2,4 (3).

Tabulka 6: Výše přídatků na děti od 1. 1. 2008

Věk nezaopatřeného dítěte	Výše přídatku na dítě při rozhodném příjmu do 2,4 násobku životního minima
do 6 let	500,-
od 6 do 15 let	610,-
od 15 do 26 let	700,-

Zdroj: MPSV

Roky 2009 a 2010 – zákon č. 326/2009 Sb., o podpoře hospodářského růstu a sociální stability přinesl změnu do zákona o státní sociální podpoře. Jednalo se především o změnu týkající se nároku na přídatku na dítě a následně o zvýšení částek

přídavků na děti. Novelou bylo stanoveno, že nárok na přídavek mají rodiny s nezaopatřenými dětmi, jejichž rozhodný příjem není vyšší, než 2,5 násobek životního minima a to na období od 1. 7. 2009 do 31. 12. 2010. Po 31. prosinci 2010 se nárok měl opět upravit na 2,4 násobek životního minima (5). Současně se zvýšením koeficientu pro nárok na dávku, byly upraveny i částky přídavků na děti. Od 1. 1. 2011 se výše měly vrátit zpět na předchozí úroveň.

Tabulka 7: Změny výší přídavků na děti od 1. 1. 2009 do 1. 1. 2010

Věk nezaopatřeného dítěte	Výše vyplacených přídavků na děti v období		
	1.1. 2009- 30. 6. 2009	1.7.2009- 31. 12. 2009	od 1. 1. 2010
do 6 let	500,-	550,-	500,-
od 6 do 15 let	610,-	660,-	610,-
od 15 do 26 let	700,-	750,-	700,-
Nárok do násobku životního minima	2,4	2,5	2,4

Zdroj: MPSV

Avšak původní zvýšení přídavků na děti, které mělo trvat do konce roku 2010, bylo změněno novelou provedenou zákonem č. 362/2009 Sb., zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s návrhem zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2010. Tato novela s účinností od 1. 1. 2010 přinesla návrat nároku na přídavky na děti a jejich výši, na úroveň před 1. 7. 2009.

2.2.3 Sociální příplatek

Oprávněnou osobou u sociálního příplatku je rodič nezaopatřeného dítěte. Nárok na tuto dávku nemá rodič, který pečuje o dítě svěřené mu do pěstounské péče nebo poručník dítěte a dávka také nenáleží, pokud je dítě v plném přímém zaopatření ústavu. Obdobně jako přídavek na dítě, je účelem této dávky pomoci rodičům hradit výdaje

spojené s péčí a výchovou nezaopatřených dětí a stejně tak, jako přídavek na dítě, je i tato dávka závislá na příjmu rodiny. Na rozdíl od přídavku na dítě ale tato dávka zohledňuje některé situace, které se mohou v rodině vyskytovat a jejich implementaci nebo naopak vyškrtnutí ze zákona přináší jednotlivé novely. Jde především o zdravotní stav rodiče nebo obou rodičů a to v případě, že je nebo jsou těžce zdravotně postižení. Dále se zohledňuje také zdravotní stav dítěte a to ve všech třech stupních. Vliv na výši dávky má také studium dítěte na střední nebo vysoké škole a to v denní a prezenční formě, osamělost rodiče a také je tato dávka zvýhodněna v rodině, která pečuje o dvojčata, trojčata atd. do jejich věku tří let. Sociální příplatek je dávkou čtvrtletní, u které se příjem rodiny dokládá za předcházející kalendářní čtvrtletí. Nárok vzniká, pokud rozhodný příjem nepřesáhne zákonem stanovený násobek životního minima rodiny **(1)**.

Rok 2006 – jak už jsem uvedla výše, od 1.1.2006 se zvýšily částky životního minima na základě Nařízení vlády č. 505/2005 a nárok na dávku sociální příplatek rodině vznikl, jestliže její příjem nepřekročil 1,6 násobek životního minima rodiny.

Koeficienty zvýhodňující životní minima v některých sociálních situacích byly stanoveny v těchto druzích a výších:

- 2,70 u dlouhodobě těžce zdravotně postiženého dítěte
- 2,40 u dlouhodobě zdravotně postiženého dítěte
- 1,20 u dlouhodobě nemocného dítěte
- 1,10 u současně narozených dětí do tří let věku
- 1,40 u obou rodičů dlouhodobě těžce zdravotně postižených
- 1,40 u osamělého rodiče dlouhodobě těžce zdravotně postiženého
- 1,10 jeden rodič dlouhodobě těžce zdravotně postižený
- 1,05 u osamělého rodiče bez zdravotního postižení **(26)**

Rok 2007 – sociálního příplatku se rovněž dotkla změna konstrukce životního minima a její nově stanovené částky. Současně od 1. 1. 2007 začala platit novela zákona č. 112/2006 Sb., zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o životním a existenčním minimu a zákona o pomoci v hmotné nouzi. Tato novela

přinesla změnu hlavně ve vztahu k nároku na dávku, tj. nárok rodině vznikl, pokud její příjem nepřekročil 2,2 násobku životního minima. Další změny se týkaly změn koeficientů v jednotlivých sociálních situacích. A to následovně:

- 3,00 u dlouhodobě těžce zdravotně postiženého dítěte
- 2,67 u dlouhodobě zdravotně postiženého dítěte
- 1,34 u dlouhodobě nemocného dítěte
- 1,22 u současně narozených dětí do tří let věku
- 1,35 u obou rodičů dlouhodobě těžce zdravotně postižených
- 1,30 u osamělého rodiče dlouhodobě těžce zdravotně postiženého
- 1,05 jeden rodič dlouhodobě těžce zdravotně postižený
- 1,17 u osamělého rodiče bez zdravotního postižení **(26)**

Novela přinesla zvýhodnění rodiny formou zavedení nového koeficientu v nové sociální situaci a to u dítěte, které studuje na střední škole denně nebo u dítěte, které studuje na vysoké škole prezenčně ve studijním programu, který poskytuje vysokoškolské vzdělání. Toto studium bylo zvýhodněno koeficientem 1,20 **(4)**.

Tabulka 8: Srovnání nároků – modelové situace

Úplná rodina rodiče + nezaopatřené děti různého věku	Hranice příjmu rodiny pro nárok na sociální příplatek	
	1,6 násobku ŽM do 31. 12. 2006	2,2 násobku ŽM od 1. 1. 2007
jedno 5 let	15 696	15 576
dvě 4 a 12 let	19 392	19 888
tři 4, 12 a 16 let	24 080	24 838
čtyři 4, 11, 12 a 18 let	27 776	29 150

Zdroj: vlastní

Rok 2008 – novelou zákona s účinností od 1. ledna 2008 se snížil koeficient pro nárok na sociální příplatek a to z 2,2 na 2,0 násobek životního minima rodiny **(21)**. Koeficienty zvýhodňující některé sociální situace v rodině však byly ponechány ve stejné výši.

Tabulka 9: Srovnání nároků – modelové situace

Úplná rodina rodiče + nezaopatřené děti různého věku	Hranice příjmů rodiny pro nárok na sociální příplatek	
	2,2 ŽM do 31. 12. 2007	2,0 ŽM od 1. 1. 2008
jedno 5 let	15 576	14 160
dvě 4 a 12 let	19 888	18 080
tři 4, 12 a 16 let	24 838	22 580
čtyři 4, 11, 12 a 18 let	29 150	26 500

Zdroj: vlastní

Roky 2009 a 2010 nepřinesly žádné změny, které by se týkaly dávky sociálního příplatku. Nárok na dávku i zvýhodňující koeficienty zůstaly na úrovni roku 2008.

2.2.4 Příspěvek na bydlení

Tato dávka je jedinou dávkou v systému státní sociální podpory, jejímž úkolem je podporovat nejenom rodiny s nezaopatřenými dětmi, ale i rodiny bezdětné či jednotlivce bez ohledu na jejich věk, složení osob či zdravotní stav. Rozhodující pro dávku není vedení společné domácnosti tak, jako je tomu u ostatních dávek SSP, ale postačuje pouze společné trvalé bydliště. Základní podmínkou nutnou pro přiznání dávky je skutečnost, že osoba či osoby s ní společně posuzované mají v bytě nebo nemovitosti trvalé bydliště a jsou jejími vlastníky, popřípadě mají platnou nájemní smlouvu.

Rok 2006 – tento rok nepřinesl z hlediska legislativních změn v této dávce žádné novinky. Obdobně jako u sociálního příplatku nárok na dávku vznikl, pokud rozhodný příjem společně posuzovaných osob nepřekročil 1,6 násobek jejich životního minima **(3)**.

Rok 2007 – novela č. 112/2006 Sb., s účinností od 1. 1. 2007 přinesla nejen změny ve skladbě životního minima, ale také zásadním způsobem ovlivnila konstrukci celé dávky příspěvku na bydlení. Z původní podmínky nároku na dávku zůstala pouze

podmínka hlášení k trvalému pobytu a přibyly k ní zároveň i 2 nové podmínky, které musí platit současně:

- náklady na bydlení musí být vyšší než rozhodný příjem společně posuzovaných osob násobený nově zavedeným koeficientem 0,30 (pro Prahu 0,35)
- součin rozhodného příjmu a koeficientu 0,30 (popř. 0,35) nesmí být vyšší, než normativní náklady **(26)**

Nově zavedený koeficient 0,30 (v Praze 0,35) vychází z myšlenky, že na bydlení lze vydat pouze část svých příjmů. Náklady, se kterými zákon nově počítá, jsou náklady spojené s užíváním nájemních bytů, náklady srovnatelné a náklady za pevná paliva u družstevních bytů a vlastnických forem bydlení. Náklady u družstevních bytů a bytů ve vlastnictví jsou dány zákonem a odvíjejí se od počtu společně posuzovaných osob. Stejně tak jsou koncipovány i náklady za pevná paliva, kde zákon neumožňuje žadatelům, aby dokládali jejich skutečnou výši, nýbrž je stanoví pevnými částkami opět dle počtu spoluposuzovaných osob. Zákon přímo uvádí, že vláda každým rokem vždy k 1. lednu vydává nařízení, kterým stanoví pevnými částkami srovnatelné náklady, náklady za pevná paliva i normativní náklady. Výše normativních nákladů je stanovena s ohledem na velikosti obcí a počet osob v domácnosti. Při tvorbě výší částek těchto nákladů vychází z nárůstu nájemného a ze změn spotřebitelských indexů **(3)**.

Tabulka 10: Srovnatelné nákl. a nákl. za pevná paliva od 1. 1. 2007

Počet osob v rodině	Částky nákladů platné od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2007	
	srovnatelné náklady	normativní náklady
jedna osoba	651	475
dvě osoby	890	650
tři osoby	1 164	850
čtyři osoby	1 404	1 050

*Zdroj: MPSV***Tabulka 11: Normativní náklady u nájemních bytů**

Počet osob v rodině	Normativní náklady podle počtu obyvatel				
	Praha	nad 100 000	od 50 000 do 99 999	od 10 000 do 49 999	do 9 999
jedna	3 339	2 893	2 659	2 518	2 460
dvě	4 926	4 233	3 913	3 721	3 640
tři	6 764	5 858	5 440	5 188	5 083
4 a více	8 545	7 453	6 948	6 644	6 517

*Zdroj: MPSV***Tabulka 12: Normativní náklady u družstevních a vlastnických bytů**

Počet osob v rodině	Normativní náklady podle počtu obyvatel				
	Praha	nad 100 000	od 50 000 do 99 999	od 10 000 do 49 999	do 9 999
jedna	2 236	2 236	2 236	2 236	2 236
dvě	3 362	3 362	3 362	3 362	3 362
tři	4 730	4 730	4 730	4 730	4 730
4 a více	5 978	5 978	5 978	5 978	5 978

Zdroj: MPSV

Roky 2008, 2009 a 2010 – nepřinesly žádné legislativní změny do konstrukce nebo výpočtu příspěvku na bydlení, ale vláda v jednotlivých letech měnila výše srovnatelných nákladů, nákladů za pevná paliva a normativních nákladů a to nařízeními vlády: 367/2007 Sb., platné pro rok 2008, 449/2008 Sb., platné pro rok 2009 a 461/2009 Sb., platné pro rok 2010, které se ve výsledku promítly do výše jednotlivých vyplácených dávek.

3. Kvantitativní výzkum – analýza získaných dat

3.1 Analýza vybraných dávek státní sociální podpory pro pracoviště SSP v Českých Budějovicích

Obsahem analýzy mé bakalářské práce je rozbor vlivů legislativních změn na vybrané druhy dávek SSP z hlediska počtu dávek, vyplacené výše a podle počtu zamítnutých žádostí v období let 2006 až 2010.

Vzhledem k popisované problematice a množství dat jsem použila výzkum kvantitativní, konkrétně analýzu dokumentů a v jejím rámci sekundární analýzu dat. Kvantitativní výzkum může nalézt řešení jen pro takové problémy, které je možno popsat v termínech vztahů mezi pozorovatelnými proměnnými (15).

Základem sekundární analýzy dat je rozbor dat, která byla původně vytvořena pro jiný účel, ale jsou vhodná pro použití do našeho vlastního zkoumání. Data, která jsem použila pro výzkum do bakalářské práce, jsem získala z databáze programu OK dávky, z oddělení SSP Úřadu práce ČR, krajské pobočky v Českých Budějovicích. Konkrétně se jednalo o tři soubory:

- a) soubor dat zahrnující počty vyplacených dávek v jednotlivých letech 2006 – 2010
- b) soubor dat zahrnující objem vyplacených finančních prostředků za období let 2006 – 2010
- c) soubor dat zahrnující nově přijaté žádosti a z nich zamítnuté žádosti v jednotlivých letech zkoumaného období, tedy 2006 – 2010.

Jednotlivé soubory, tedy počty vyplacených dávek, objem vyplacených finančních prostředků i počty nově přijatých a zamítnutých žádostí se týkají pouze dávek, které byly zpracovány a vypláceny v Českých Budějovicích.

Kvantitativní metoda pracuje s hypotézami, které jsem pomocí rozboru získaných dat buď potvrdila, nebo vyvrátila.

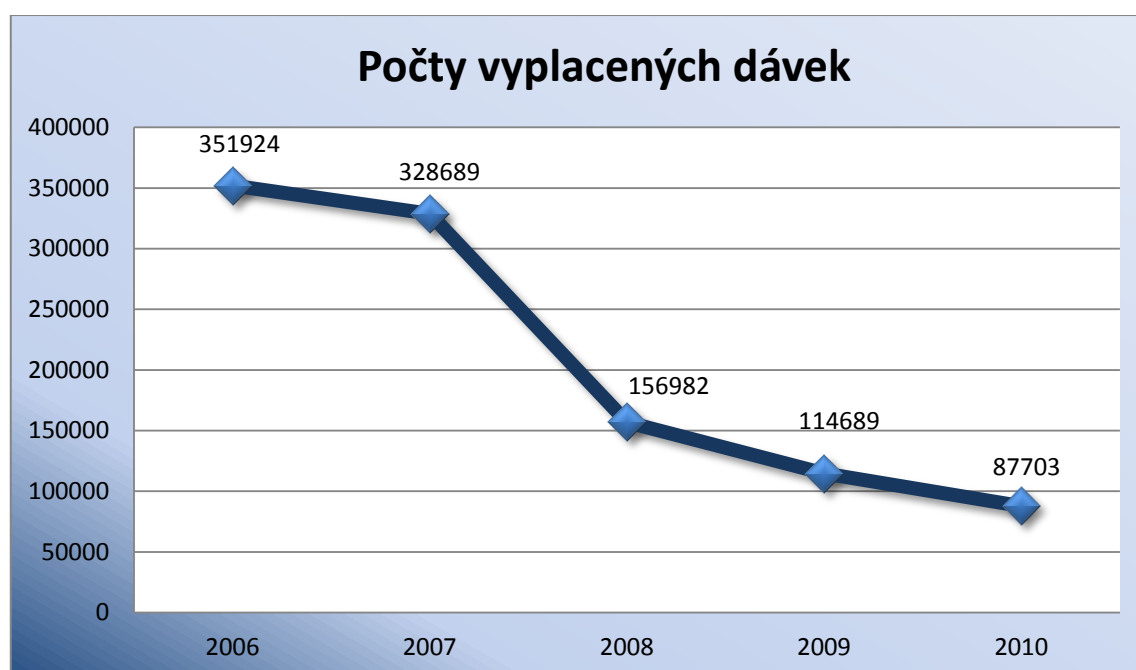
3.1.1 Vyhodnocení přídatku na dítě podle zkoumaných hledisek

Tabulka 13: Počet dávek vyplacených v období 2006 – 2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Počet dávek	351 924	328 689	156 982	114 689	87 703

Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

Graf 1: Počty vyplacených dávek



Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

Z tabulky i grafu je na první pohled vidět, že počty vyplacených dávek od roku 2006 klesají. Důvodem byla změna konstrukce životního minima, která byla provedena v roce 2007, z dvousložkového na jednosložkové, jak bylo popsáno v kapitole 2.2.2. Tento prudký pokles počtu dávek byl kompenzován rozšířením nároku na dávku až do 4 násobku životního minima. Přes toto opatření pokračovala klesající tendence počtu vyplacených dávek. K největšímu poklesu počtu dávek došlo v roce 2008, kdy byl snížen nárok na dávku pouze do 2,4 násobku životního minima rodiny a byly pevně

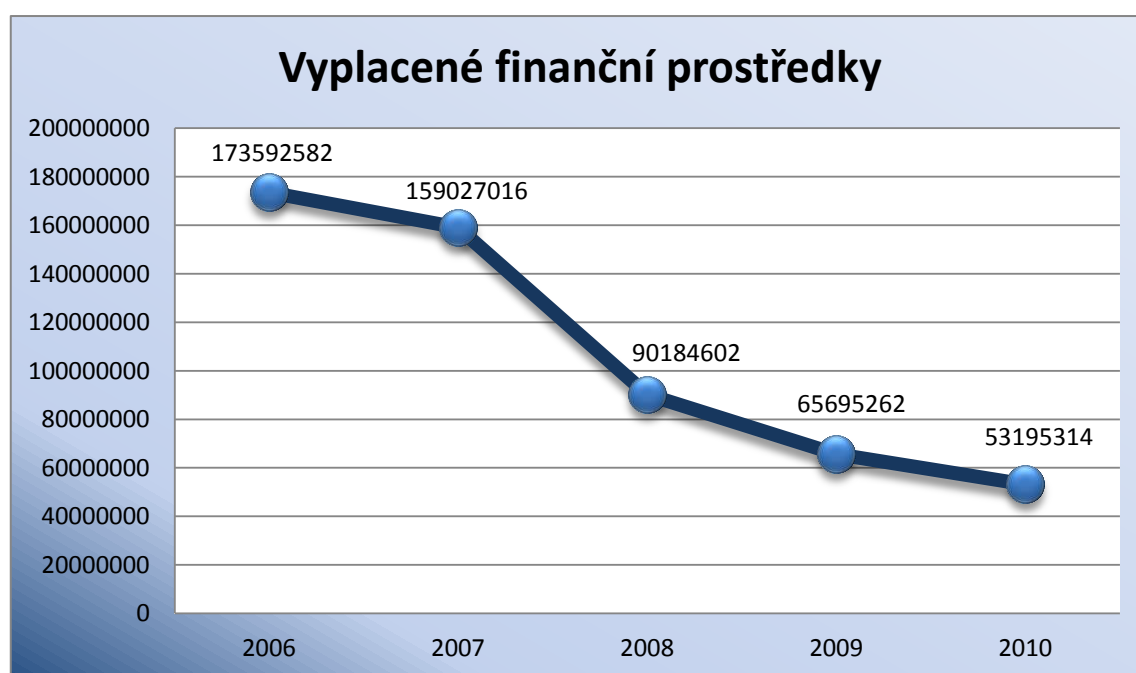
stanoveny výše přídavků na dítě. V roce 2009 byly sice na šest měsíců přechodně zvýšeny částky přídavků na děti z důvodu zvýšení koeficientu pro nárok na dávku – byl zvýšen z 2,4 na 2,5 násobku životního minima rodiny, ale ani toto zvýšení nemělo vliv na klesající počty vyplácených dávek.

Tabulka 14: Objem vyplacených finančních prostředků v období 2006 – 2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Objem vypl. fin. prostř.	173 592 582	159 027 016	90 184 602	65 695 262	53 195 314

Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

Graf 2: Objem vyplacených finančních prostředků



Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

Při bližším zkoumání můžeme říci, že křivka grafu vyplacených finančních prostředků na přídavky na děti má stejnou klesající tendenci, jako křivka počtu

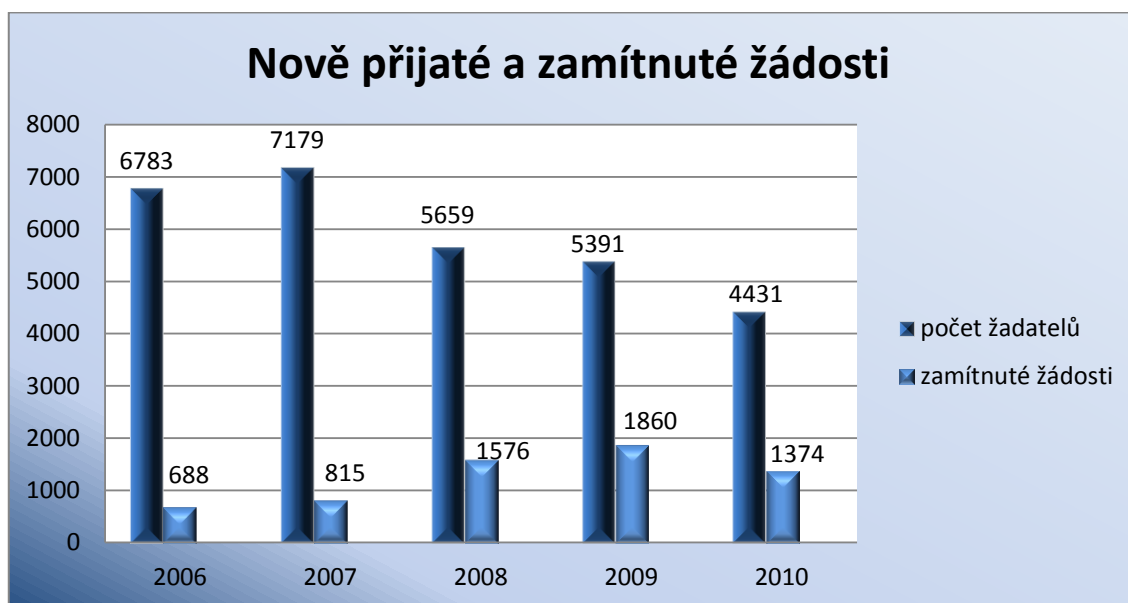
vyplacených dávek. Legislativní změny se zde tedy projevily výrazným snížením objemu vydaných finančních prostředků.

Tabulka 15: Počet žadatelů a zamítnutých žádostí v období 2006 – 2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Počet ž.	6 783	7 179	5 659	5 391	4 431
Zamítnuté	688	815	1 576	1 860	1 375

Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

Graf 3: Počet žadatelů a zamítnutých žádostí v období 2006 - 2010



Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

Průběh grafu přijatých žádostí znázorňuje klesající počty přiznaných žádostí o přídavek na dítě od roku 2007, kdy došlo ke zpřísnění podmínek zákona. Rovněž průběh zamítnutých žádostí ukazuje na vliv přísnějších pravidel pro poskytování této dávky, což se projevilo ve zvýšeném počtu zamítnutých žádostí. V roce 2010 se projevila pokles počtu zamítnutých žádostí z toho důvodu, že si o dávku přišel požádat menší počet žadatelů.

Tabulka 16: Procentní podíl zamítnutých žádostí na počtu přijatých žádostí

	2006	2007	2008	2009	2010
% zamít. ž.	10,1	11,3	27,8	34,5	31,0

Zdroj: vlastní

Tabulka 16 ukazuje procentní podíl zamítnutých žádostí na počtu přijatých žádostí. V jednotlivých letech je patrný procentní nárůst počtu zamítnutých žádostí, který koreluje s přijatými legislativními změnami, blíže popsány v kapitole 2.2.2. Pouze v roce 2010 je vidět procentní pokles, který byl pravděpodobně způsoben změnou postoje dříve zamítnutých žadatelů k této sociální dávce.

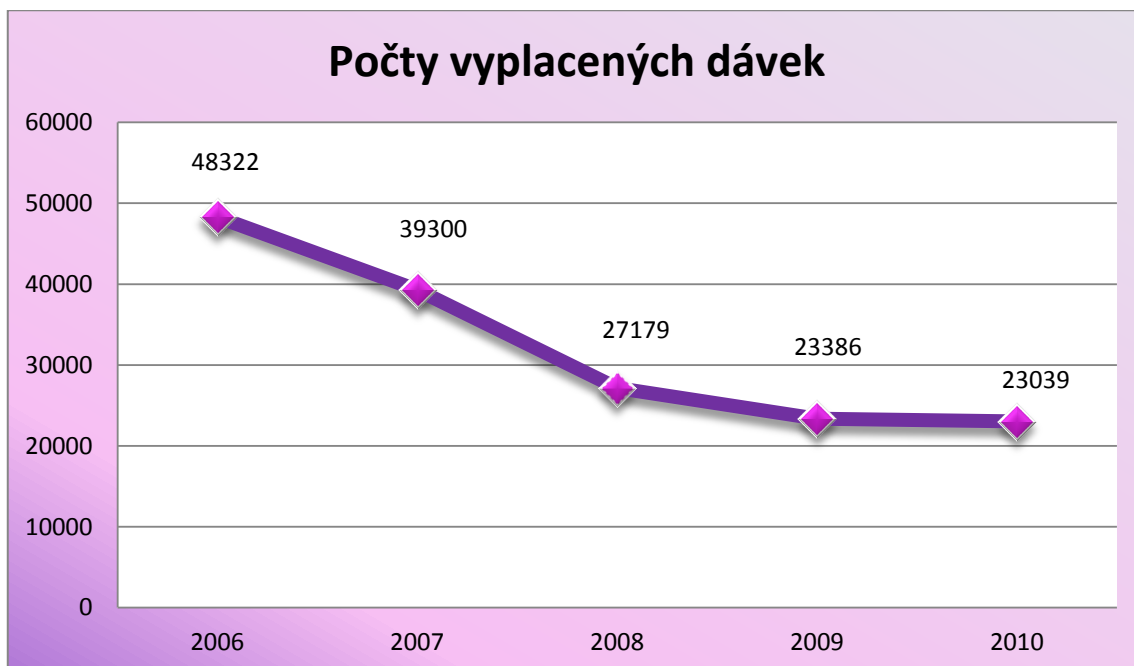
3.1.2 Vyhodnocení sociálního příplatku podle zkoumaných hledisek

Tabulka 17: Počet dávek vyplacených v období 2006 – 2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Počet dávek	48 322	39 300	27 179	23 386	23 039

Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

Graf 4: Počty vyplacených dávek



Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

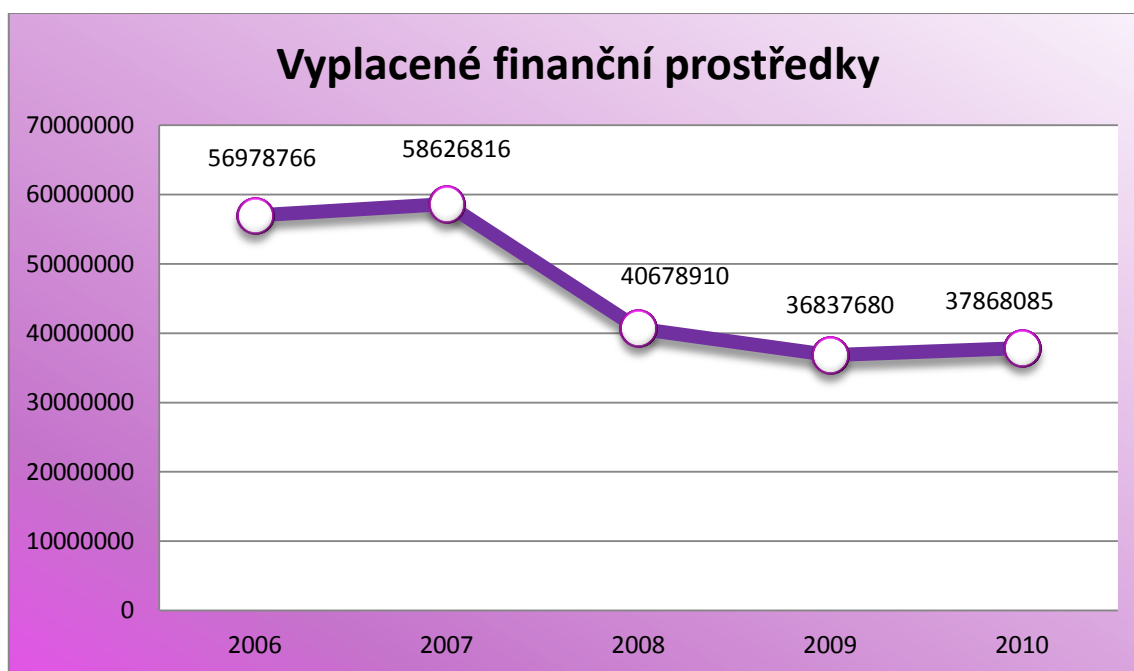
Průběh křivky grafu ukazuje klesající tendenci. Snížení počtu vyplacených dávek v roce 2007 koresponduje s legislativní změnou, která přinesla změnu konstrukce životního minima – viz tabulky 1 a 4, kapitola 2.2.2, z dvousložkového na jednosložkové. Jako kompenzace proti velkému snížení počtu vyplácených dávek byl upraven koeficient pro nárok na sociální příplatek a to z 1,6 na 2,2 násobek životního minima rodiny. Dále byly zvýšeny koeficienty zohledňující některé sociální situace v rodině, jako např. zdravotní postižení, osamělost rodiče apod. a současně byl zaveden zvýhodňující koeficient při studiu na střední nebo vysoké škole. I přes tato opatření je patrný pokles počtu vyplacených dávek. V roce 2008 došlo další legislativní změnou ke snížení koeficientu pro nárok na dávku a to z 2,2 na 2,0 násobek životního minima rodiny. Toto se opět projevilo v poklesu počtu vyplacených dávek. V letech 2009 a 2010 se legislativní změny sociálního příplatku nedotkly, ale i přesto počty vyplacených dávek i nadále klesaly, i když jen pozvolným tempem. Příčiny tohoto trendu mají souvislost s legislativními změnami provedenými v předchozím období.

Tabulka 18: Objem vyplacených finančních prostředků v období 2006 – 2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Objem vypl. fin. prostř.	56 978 766	58 626 816	40 678 910	36 837 680	37 868 085

Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

Graf 5: Objem vyplacených finančních prostředků



Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

Pohled do tohoto grafu nám ukazuje zajímavou skutečnost. Srovnáme-li ho s předchozím grafem, vidíme, že počty vyplacených dávek klesají po celé sledované období, ale v grafu objemu vyplacených dávek má křivka jiný průběh. Objemy vyplacených dávek v roce 2007 a 2010 byly dokonce větší, než jejich předcházející sledovaný rok. Z průběhu grafu lze tedy dovodit, že přijaté legislativní změny týkající se sociálního příplatku, které jsem popsala blíže v kapitole 2.2.3 měly sice vliv na snížení počtu vyplacených dávek, ale snížení objemu vyplacených finančních prostředků nezaznamenalo tak výrazný pokles, jako tomu bylo za stejné sledované

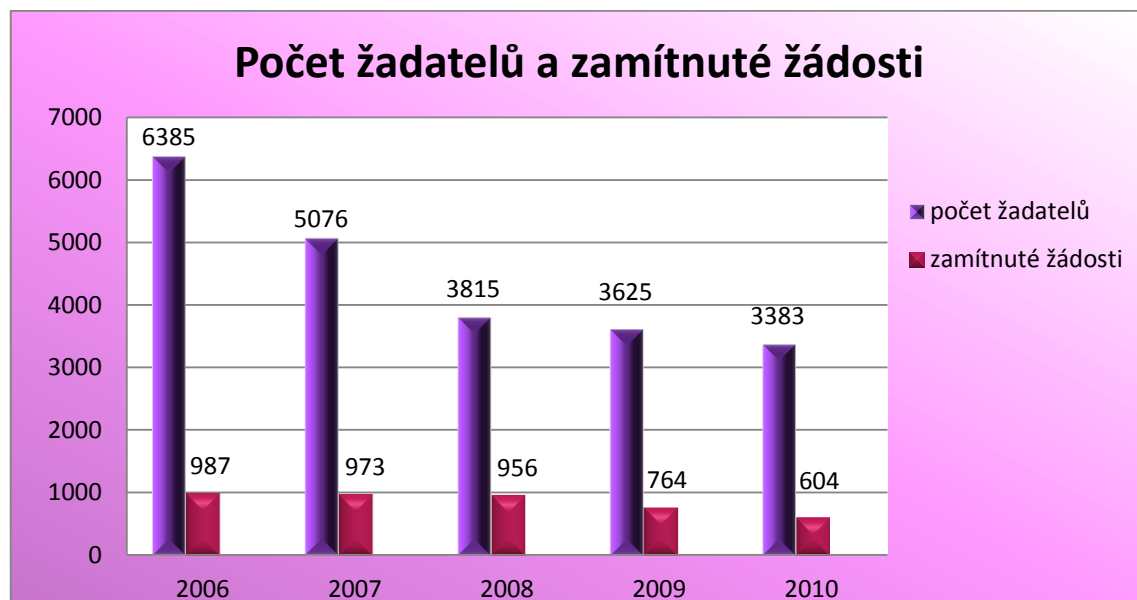
období u přídavků na děti a ve dvou sledovaných letech se objemy vyplacených prostředků dokonce nepatrně zvýšily. Jedním z vlivů, který zvýšení mohl způsobit, bylo zavedení nového koeficientu zvýhodňující rodiny s dětmi studujícími na střední nebo vysoké škole. Pokud by tomu tak bylo, pak by skutečně tato legislativní změna měla přímý vliv na objem vyplacených prostředků. Při bližším zkoumání grafu však zjistíme, že větší objem prostředků na sociální příplatek byl vyplacen oproti roku 2009 i v roce 2010 a v tomto roce nedošlo k žádným výrazným legislativním změnám, které by přímo ovlivnily objem vyplacených finančních prostředků na tuto dávku.

Tabulka 19: Počet žadatelů a zamítnutých žádostí v období 2006 – 2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Počet ž.	6 385	5 076	3 815	3 625	3 383
Zamítnuté	987	973	956	764	604

Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

Graf 6: Počet žadatelů a zamítnutých žádostí v období 2006 - 2010



Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

V roce 2006 se zvýšilo životní minimum, z tohoto důvodu si o dávku přišlo požádat více žadatelů. S tím koresponduje i vysoký počet přiznaných dávek. V roce 2007, kdy vstoupila v platnost novela zákona, a došlo ke zpřísnění podmínek pro přiznání dávky, se snížil počet žadatelů a tento trend se zachoval i v následujících letech. Snížení počtu zamítnutých žádostí v letech 2007 a 2008 se příliš nezměnilo oproti roku 2006.

Tabulka 20: Procentuální podíl zamítnutých žádostí na počtu přijatých žádostí

	2006	2007	2008	2009	2010
% zamít. ž.	15,5	19,2	25,1	21,1	17,9

Zdroj: vlastní

Z tabulky 20 vidíme, že vlivem meziročního nárůstu podílu zamítnutých žádostí na celkovém počtu přijatých žádostí dochází meziročně k poklesu žadatelů a od roku 2009 i k poklesu zamítnutých žádostí.

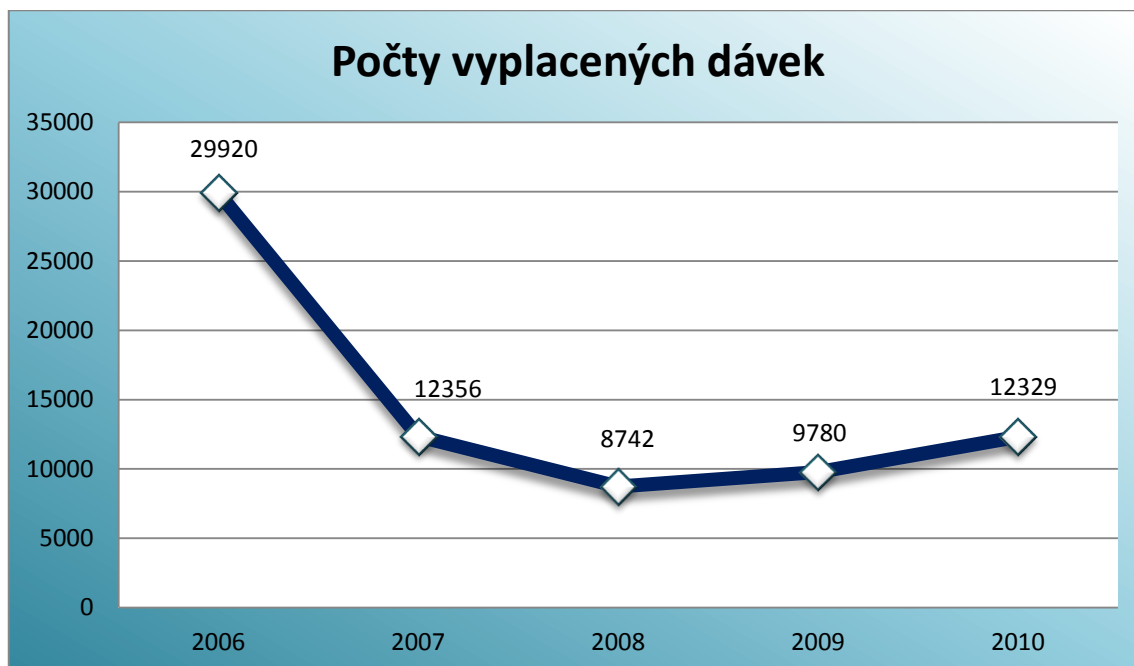
3.1.3 Vyhodnocení příspěvku na bydlení podle zkoumaných hledisek

Tabulka 21: Počet dávek vyplacených v období 2006 – 2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Počet dávek	29 920	12 356	8 742	9 780	12 329

Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

Graf 7: Počty vyplacených dávek



Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

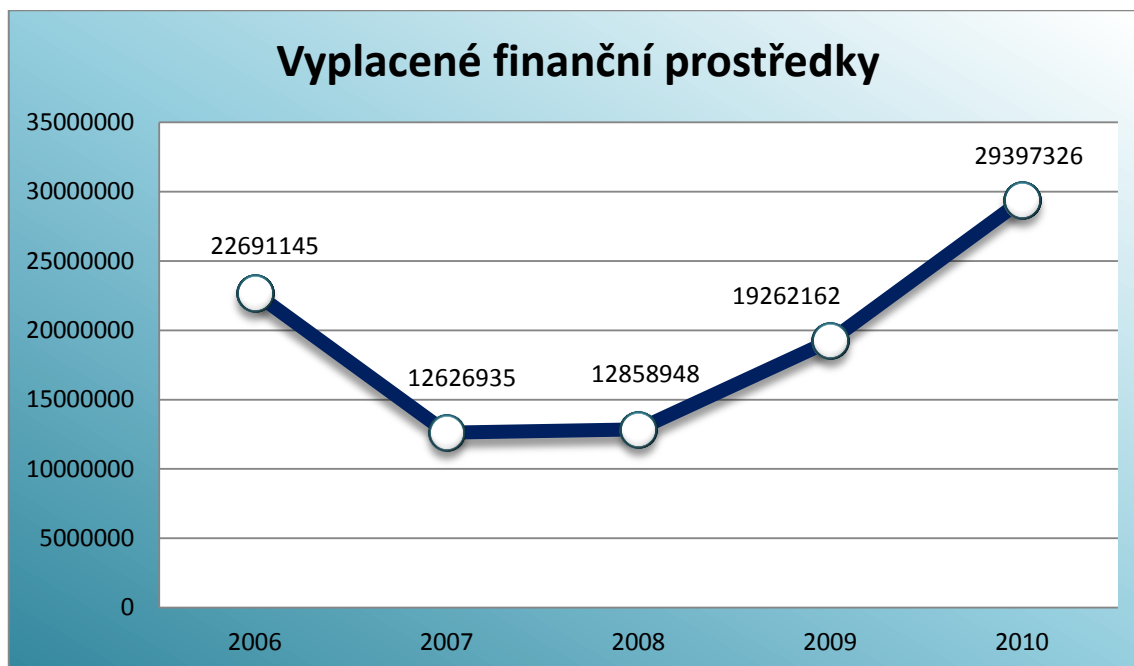
Tento graf ukazuje vliv změn konstrukce životního minima a parametrů zkoumané dávky, které byly předmětem legislativních úprav od roku 2007 – viz podrobněji kapitola 2.2.4. Z uvedeného grafu je patrný prudký pokles počtu vyplacených dávek příspěvku na bydlení, který byl způsoben novou konstrukcí životního minima a nastavením hodnot parametrů ovlivňujících nárok a výši dávky. Tento prudký pokles byl od roku 2008 zmírněn stanovením nových hodnot parametrů určujících nárok a výši dávky a od roku 2009 je patrný mírný nárůst počtu vyplacených dávek.

Tabulka 22: Objem vyplacených finančních prostředků v období 2006 – 2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Objem vypl. fin. prostř.	22 691 145	12 626 935	12 858 948	19 262 162	29 397 326

Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

Graf 8: Objem vyplacených finančních prostředků



Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

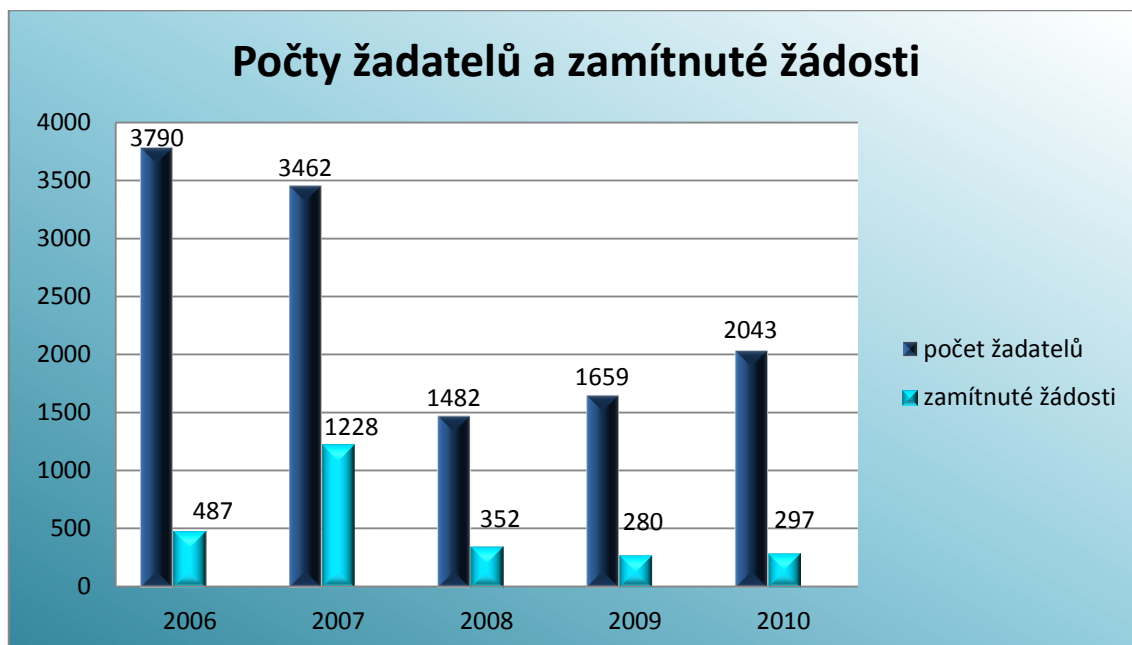
Graf 8 ukazuje výrazný pokles v objemu vyplacených finančních prostředků v roce 2007, který byl způsoben změnou zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, který byl blíže popsán v kapitole 2.2.4. V roce 2007 byly náklady na bydlení a normativní náklady na bydlení, které se promítají do výpočtu dávky příspěvek na bydlení, stanoveny zákonem. Od roku 2008 jsou každoročně tyto náklady aktualizovány nařízeními vlády, kde se zohledňují cenové pohyby paliv a nákladů na bydlení. V souvislosti s meziročním nárůstem cen, dochází i ke zvyšování objemu vyplacených finančních prostředků.

Tabulka 23: Počet žadatelů a zamítnutých žádostí v období 2006 – 2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Počet ž.	3 790	3 462	1 482	1 659	2 043
Zamítnuté	487	1 228	352	280	297

Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

Graf 9: Počet žadatelů a zamítnutých žádostí



Zdroj: ÚP ČR KP České Budějovice

V roce 2006 došlo ke zvýšení životního minima, z tohoto důvodu si o dávku požádalo velké množství žadatelů a současně se zde projevil malý podíl zamítnutých žádostí. V roce 2007 vlivem novelizace zákona došlo ke zpřísnění podmínek pro přiznání dávky a z tohoto důvodu se snížil počet žadatelů a zvýšil se počet zamítnutých žádostí. V roce 2008 nedošlo k významným změnám podmínek pro výplatu dávky, přesto pokračoval pokles žadatelů, ale současně klesl i počet zamítnutých žádostí. Od roku 2009 klesá podíl zamítnutých žádostí na celkovém počtu žadatelů se současným zvýšením počtu žadatelů v návaznosti na nařízení vlády týkající se úpravy výše normativních a srovnatelných nákladů.

Tabulka 24: Procentuální podíl zamítnutých žádostí na počtu přijatých žádostí

	2006	2007	2008	2009	2010
% zamít. ž.	12,8	35,5	23,7	16,9	14,5

Zdroj: vlastní

Z tabulky 24 je patrný počáteční nárůst podílu zamítnutých žádostí v roce 2007. Od roku 2008 dochází ke snižování procentního podílu zamítnutých žádostí z důvodu obecného zvyšování cen a tím i k růstu výše nákladů srovnatelných, normativních a částek započítávaných za pevná paliva podle § 28 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

3.2 Shrnutí výsledků analýzy

V zadání této bakalářské práce byly vysloveny následující hypotézy, jejichž vyhodnocení bude dále vyhodnoceno:

Hypotéza 1: zpřísněním podmínek pro přiznání dávek SSP klesl počet žadatelů ve zkoumaném období.

Hypotéza 2: v důsledku významných legislativních změn ve zkoumaném období došlo ke snížení objemu vyplacených finančních prostředků.

3.2.1 *Přídavek na dítě*

Hypotéza 1: z tabulky 13 a grafu 1 je patrné, že vlivem legislativních změn, které zpřísnily podmínky pro přiznání přídavku na dítě, došlo k poklesu počtu vyplacených dávek. Hypotéza byla potvrzena.

Hypotéza 2: tabulka 14 a graf 2 koreluje s grafem počtu vyplacených dávek. Hypotéza byla tímto potvrzena.

3.2.2 Sociální příplatek

Hypotéza 1: tabulka 17 a graf 4 znázorňují klesající průběh počtu vyplacených dávek, což ukazuje na projevující se vliv zpřísnění zákonných podmínek pro přiznání dávky. Hypotéza byla potvrzena.

Hypotéza 2: tabulka 18 a graf 5 ukazují, že ve dvou případech ve sledovaném období došlo ke zvýšení objemu vyplacených finančních prostředků, z tohoto důvodu hypotéza 2 nebyla potvrzena pro celé zkoumané období, ale pouze pro období od roku 2008 do roku 2009.

3.2.3 Příspěvek na bydlení

Hypotéza 1: Tabulka 21 a graf 7 ukazuje, že změnou podmínek pro přiznání a výplatu dávky došlo nejprve k prudkému poklesu počtu vyplacených dávek, ale následnou úpravou hodnot parametrů se tento počet začal zvyšovat. Hypotéza byla zamítnuta.

Hypotéza 2: z rozboru grafu 8 a tabulky 22 vyplývá, že i přes přijaté legislativní změny se od roku 2008 objem vyplácených finančních prostředků u příspěvku na bydlení zvyšuje a z tohoto důvodu byla hypotéza zamítnuta.

3.3 Problémy s přiznáváním dávek SSP a navrhované změny

Problém č. 1: zákon nedostatečně řeší problematiku rozhodování o tom, kdy se k některým osobám v rámci společně posuzovaných osob nepřihlíží, z tohoto důvodu je postup jednotlivých pracovišť státní sociální podpory v rámci republiky nejednotný.

Návrh opatření: sjednotit metodiku postupu a lépe v zákoně definovat co je společná domácnost. Možnost provádět kontrolu přímo v rodině.

Problém č. 2: zatajování příjmů – pokud žadatel pracuje a nepobírá dávky nemocenského pojištění, může zatajit příjmy, aniž by tato skutečnost byla odhalena.

Návrh opatření: napojit databázi SSP na databázi OSSZ tak, aby se dalo nahlížet, zda zaměstnavatel dotyčnou osobu přihlásil k pojištění, což mu ukládá zákon. Zároveň v tomto ohledu posílit kontrolu zaměstnavatelů ze strany inspektorátu práce.

Problém č. 3: uvádění nepravdivých údajů – často dochází k tomu, že rozvedené matky neuvádějí přijaté výživné.

Návrh řešení: zpracovat do zákona povinnost do příjmů vždy uvádět výživné. Pokud skutečně muž neplatí, pak povinnost doložit jaké kroky byly podniknuty pro vymožení výživného, tzn. potvrzení od OSPOD nebo policie ČR.

Problém č. 4: zatajování údajů – nejčastěji dochází k zatajování údajů týkajících se příspěvku na bydlení. Jedná se hlavně o neuvádění vrácených peněz z ročního vyúčtování za elektrickou energii, plyn nebo nájemné.

Návrh řešení: upravit program tak, aby v případě, pokud klient jednou doložil vyúčtování, sám v následujícím roce upozornil pracovníci při zavádění dávky do počítače, že ještě nebylo doloženo vyúčtování služeb a nájemného.

4. Závěr

Dávky SSP tvoří jeden z pilířů sociálního zabezpečení v České republice. Do systému sociálního zabezpečení byly zavedeny v roce 1995 jako ochrana rodin zejména s nezaopatřenými dětmi před možnou hrozbou chudobou, v důsledku některých sociálních situací.

Dávky SSP jsou nárokové, tzn., že pokud žadatel splní zákonem stanovené podmínky, dávka je mu automaticky přiznána a vyplácena. Pro přiznání dávky se nikdy nezkoumá majetek ani příčina, proč nemá žadatel žádný příjem.

Dávky SSP se často stávají u chudé části populace snadno dosažitelnou náhradou jejich vlastního příjmu (15). A toto byl vedle zhoršující se ekonomické situace státu a nástupu ekonomické krize, jeden z důvodů, proč vláda přistoupila na zpřísnění podmínek vyplácení dávek státní sociální podpory s cílem dosáhnout větší adresnosti dávek. V návaznosti na tyto skutečnosti jsem si zvolila i téma méj bakalářské práce a stanovila její cíle a hypotézy.

Cílem práce bylo shrnout nejvýznamnější legislativní změny, ke kterým došlo v České republice v letech 2006 – 2010 a vyhodnotit dávky SSP za oddělení SSP v Českých Budějovicích z hlediska oprávněných osob, jejich vyplacené výše a podle počtu odmítnutých žadatelů. Dále popsat problémy spojené s přiznáváním dávek SSP a navrhnout změny, které by vedly k odstranění problémů spojených s přiznáváním dávek SSP.

Kvantitativním výzkumem dat získaných z databáze Úřadu práce České republiky, krajské pobočky v Českých Budějovicích jsem zjistila, že obě hypotézy, které byly v této práci stanoveny, bylo možné potvrdit pouze u dávky přídavek na dítě. Zde se skutečně potvrdilo, že legislativní změny vedly ke zpřísnění nároku a výplaty dávky přídavek na dítě. U sociálního příplatku se potvrdila pouze hypotéza 1, a sice že zpřísněním podmínek pro přiznání dávky klesl jejich počet. U příspěvku na bydlení se výzkumem nepotvrdila ani jedna hypotéza. Lze tedy říci, že legislativní změny provedené v letech 2006 – 2010 neznamenal jednoznačně zpřísnění podmínek pro přiznání a výplatu dávek státní sociální podpory.

Na tomto místě je však nutno ještě dodat, že již došlo k dalším důležitým a podstatným změnám v zákoně o státní sociální podpoře. Především došlo k tomu, že dávka porodné se stala od 1. 1. 2011 dávkou testovanou na příjem a je vyplácena pouze na první narozené dítě. Druhou velkou změnou v zákoně bylo úplné zrušení dávky sociální příplatek a to k 31. 12. 2011.

Poslední důležitou věcí, kterou je nutno zmínit je také to, že v květnu 2004 se naše republika stala členem Evropské unie. Tato skutečnost přinesla řadu změn v životě všech občanů. Jednou takovou změnou je možnost svobodného pohybu a zaměstnání v rámci prostoru EU. Rodiny se mohou volně stěhovat a s tím souvisí také vyplácení rodinných dávek. Koordinace těchto dávek neznamena, že rodiny mají ve všech členských státech nárok na stejnou podporu, ale každý členský stát si sám určuje jaké dávky a v jakém rozsahu bude vyplácet **(8)**.

Závěrem lze říci, že cíl práce byl splněn a i když zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře doznal dalších změn, lze výsledky této bakalářské práce použít jako studijní materiál, jako materiál pro vyhodnocení efektivity legislativních změn v systému dávek SSP a také jako podklad pro srovnání legislativních změn ve sledovaném období a v obdobích následujících.

5. Seznam použitých zdrojů

- 1) ARNOLDOVÁ, Anna, Aleš NOVOTNÝ a Lucie VRÁNOVÁ. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení: vybrané kapitoly*. 3. přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2007, 542 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-246-1393-2.
- 2) BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, 1005 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 80-210-4844-1.
- 3) BŘESKÁ, Naděžda, Eva BURDOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ. *Státní sociální podpora: s komentářem a příklady k 1. 6. 2010*. 13. aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2010, 239 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-807-2636-099.
- 4) ČESKO. Zákon číslo 112/2006 Sb. ze dne 31. března 2006, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o životním a existenčním minimu a zákona o pomoci v hmotné nouzi. In: *Sbírka zákonů*. Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, 2006, roč. 2006, částka 37. ISSN 1211-1244.
- 5) ČESKO. Zákon číslo 326/2009 Sb. ze dne 29. září 2009, o podpoře hospodářského růstu a sociální stability. In: *Sbírka zákonů*. Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, 2009, roč. 2009, částka 101. ISSN 1211-1244.
- 6) MOYZESOVÁ, Daniela. Sociální politika, rodina a stát v transformaci. In: *Meze sociální politiky státu*. Praha: Občanský institut, 1996, s. 53-56. Studie OI, č. 10. ISBN 80-901659-8-2.
- 7) DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

- 8) European Commission: MISSOC Information. *MISSOC: Mutual Information System on Social Protection/Social Security* [online]. 1 July 2011 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.missoc.org/MISSOC/home.jsp>
- 9) FRANCOVÁ, Hana, Aleš NOVOTNÝ a Lucie VRÁNOVÁ. *Sociální politika v základech: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008, 185 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-807-3871-253.
- 10) GIDDENS, Anthony. *Sociology*. 4th edition. Oxford: Blackwell Publishers, 2001, 722 p. ISBN 0-7456-2310-7.
- 11) *Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí: Příklad na dítě* [online]. 13. 1. 2012 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prid_na_dite
- 12) *Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí: Příspěvek na bydlení* [online]. 30. 12. 2011 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni
- 13) *Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí: Životní a existenční minimum* [online]. 30. 12. 2011 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/zivotni_min
- 14) KAHOUN, Vilém, Eva BURDOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Triton, 2009, 445 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7387-346-2.

- 15) KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Reformy trhu práce a změny v systému sociální ochrany: od welfare k workfare. *ACTA OECONOMICA PRAGENSIA* [online]. 2009, roč. 2009, č. 5 [cit. 2012-03-24]. ISSN 1804-2112.
Dostupné z: <http://www.vse.cz/aop/cislo.php?cislo=5&rocnik=2009>
- 16) KREBS, Vojtěch, Aleš NOVOTNÝ a Lucie VRÁNOVÁ. *Sociální politika: vybrané kapitoly*. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010, 542 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-807-3575-854.
- 17) KREBS, Vojtěch. *Státní sociální podpora: efektivnost, selhávání, legitimita*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, 136 s. ISBN 80-247-0065-4.
- 18) MAREŠ, Petr. *Dávky sociálního státu: nastavení systému - jeho ekonomická i sociální efektivita a sociální konsekvence pro klienty sociálního státu i společnost*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, 188 s. ISBN 80-210-2624-3.
- 19) MATOUŠEK, Oldřich, Aleš NOVOTNÝ a Lucie VRÁNOVÁ. *Základy sociální práce: vybrané kapitoly*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, 309 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-807-3673-314.
- 20) MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 287 s. ISBN 80-717-8549-0.
- 21) MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v České republice ve vývojových řadách a grafech 2008*. 1. vyd. Praha: MPSV ČR, 2009. ISBN 978-80-7421-005-1.
- 22) MPSV.CZ: *Ministerstvo práce a sociálních věcí: MPSV.CZ: Státní sociální podpora* [online]. 2012 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2>

- 23) PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: základní kurz*. 3. vyd. Slaný: Melandrium, 2007, 278 s. ISBN 978-80-86175-58-4.
- 24) SIROVÁTKA, Tomáš. *Česká sociální politika na prahu 21. století: efektivnost, selhávání, legitimita*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 236 s. ISBN 80-210-2307-4.
- 25) TOMEŠ, Igor. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009, 304 s. ISBN 978-807-3674-830.
- 26) Zákon číslo 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění.
- 27) Zákon číslo 154/1945 Sb., o rodinných přídavcích některých osob pojištěných pro případ nemoci, v platném znění.
- 28) Zákon číslo 463/1991 Sb., o životním minimu, v platném znění.
- 29) Zákon číslo 73/2011 Sb., o Úřadu práce ČR, v platném znění.
- 30) Zákon číslo 99/1948 Sb., o národním pojištění, v platném znění.

6. Klíčová slova

Přídavek na dítě

Příspěvek na bydlení

Rodina

Sociální příplatek

Státní sociální podpora

Životní minimum

7. Seznam zkratk

atd.	a tak dále
ČR	Česká republika
fin.	finanční
KP	Krajská pobočka
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
nákl.	náklady
např.	například
odst.	odstavec
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
OSSZ	Okresní správa sociálního zabezpečení
prostř.	prostředky
Sb.	sbírka
SSP	státní sociální podpora
tzn.	to znamená
ÚP	úřad práce
vypl.	vyplacené
zamít.	zamítnuté
ž.	žadatelé